

Türkiye’de Yaşlıların Dijital Teknoloji Kullanımı: Nicel Bir İnceleme

Selin Dizbay¹

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de 65 yaş ve üzeri bireylerin dijital teknolojilere erişim, kullanım, dijital beceri düzeylerini inceleyerek dijital bölünmenin yaşlı bireyler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2023 yılında gerçekleştirilen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (HBTKA) mikro verileri kullanılarak yürütülmüş; 2.623 katılımcı verisi betimsel analiz ve Ki-kare testi yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Bulgular, yaşlı bireylerin dijital cihazlara erişimlerinin ve internet kullanım oranlarının genç yaş gruplarına kıyasla belirgin şekilde düşük olduğunu göstermektedir. Dijital beceri düzeyleri yaş, cinsiyet ve eğitim gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte; özellikle eğitim düzeyi yükseldikçe dijital yetkinlik de artmaktadır. Dijital ortamda gerçekleştirilen alışveriş ve kamu hizmeti işlemlerinden faydalanma düzeyleri oldukça sınırlıdır. Sonuç olarak, dijital bölünmenin yalnızca erişim değil; kullanım ve dijital fayda boyutlarıyla derinleştiği ve yaşlı bireylerin dijital dışlanma riskiyle karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bulgular, dijital kapsayıcılığı artırmaya yönelik bütüncül politika geliştirme ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık • Bilgi ve iletişim teknolojileri • Dijital teknoloji kullanımı • Dijital bölünme • Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (HBTKA)

Digital Technology Use of the Elderly in Türkiye: A Quantitative Study

Abstract

This study aims to reveal the effects of the digital divide on older adults by examining the access to, frequency of use, and digital skills related to information and communication technologies (ICT), as well as their engagement with e-government services in Türkiye. The research is based on the Information and Communication Technology (ICT) Usage Survey in Households and by Individuals microdata conducted by the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT), analyzing responses from 2,623 participants using descriptive statistics and chi-square tests. The findings indicate that older adults have significantly lower levels of access to digital devices and internet use compared to younger age groups. Digital skills vary significantly by age, gender, and education level, with higher education correlating with increased digital competence. Participation in utilization of digital platforms for commercial transactions and access to public services are notably limited. In conclusion, the digital divide among the elderly deepens not only in terms of access but also in use and the benefits derived from digital technologies. The findings underline the necessity of developing inclusive digital policies to enhance participation and reduce digital exclusion among older populations.

Keywords: Elderly • Information and communication technologies • Digital technology use • Digital divide • Household Information Technologies Usage Survey (HBTKA)

¹ Sorumlu yazar: Selin Dizbay (Doktora Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: 0310130058@ogr.iu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7791-7560

Atıf: Dizbay, S. (2025). Türkiye’de yaşlıların dijital teknoloji kullanımı: Nicel bir inceleme. *Senectus* 3(1), 129-153. <https://doi.org/10.26650/senectus.2025.3.1.0772>

Extended Abstract

In the 21st century, societies are undergoing two simultaneous transformations: rapid digitalization and significant demographic aging. While information and communication technologies (ICTs) increasingly permeate everyday life, a growing proportion of the population is entering old age. This intersection has made the issue of older adults' participation in digital environments an important topic of research. As digital services become more integrated into daily routines—ranging from information access to communication and public service delivery—older individuals' digital competencies are becoming critical to their well-being and social inclusion.

The concept of the digital divide has evolved to encompass more than just access. While the first-level digital divide refers to disparities in physical access to technology, the second-level divide addresses differences in digital skills and usage purposes. The third-level divide, more recently emphasized in the literature, concerns disparities in the outcomes or benefits individuals derive from digital participation. These divisions are particularly acute among older adults, who often face multiple layers of digital exclusion due to factors such as lower education levels, gender, geographic location, and age-related cognitive and physical challenges.

This study investigates the digital divide among individuals aged 65 and above in Türkiye, focusing on access to digital devices, internet use frequency, digital skills, and engagement with e-government and e-commerce platforms. The research is based on microdata from the Information and Communication Technology (ICT) Usage Survey in Households and by Individuals conducted by the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT). A total of 2,623 older participants were analyzed using descriptive statistics and chi-square tests to uncover relationships between demographic variables and digital behaviors.

The findings reveal substantial age-based digital inequalities. While 92.3% of older adults reported using mobile phones in the last three months, only 39.5% had used the internet in the same period. Internet use frequency also declined with age: daily use was highest among the 25–44 age group and dropped significantly among those aged 65+. Similarly, the use of advanced devices such as tablets, desktop computers, or smart TVs remained minimal among older adults, with smartphones serving as the primary access point.

In terms of digital skills, basic tasks such as file transfer or installing mobile applications showed notable age gradients. For instance, 43.9% of the 16–24 age group had transferred files between devices, compared to only 10.7% among those aged 65+. Advanced digital tasks such as editing media files, using word processors or spreadsheets, creating presentations, or programming were rarely performed by older adults. For example, only 3.2% of individuals aged 65+ had created a digital

presentation, and a mere 0.3% had written code in the past three months. Education level emerged as a significant factor: older adults with higher education were much more likely to engage in both basic and advanced digital activities.

Regarding e-government use, 36.5% of older respondents reported not having engaged in any online public service activity. Among those who had, the most common tasks included checking personal records (34.9%) and obtaining information on rights or benefits (19.2%). Active participation—such as submitting official forms, making complaints, or declaring taxes—was rare. E-commerce usage was even lower: only 8.6% of older participants had made online purchases in the last three months, primarily limited to clothing, food, or health products.

Statistical analyses confirmed that age, gender, and education were all significantly associated with differences in digital behavior. For example, chi-square tests showed strong associations between age group and internet use frequency ($\chi^2 = 831.811$, $df = 15$, $p < 0.05$), e-government use ($\chi^2 = 6401.486$, $df = 15$, $p < 0.05$), and engagement with digital skills (all p -values < 0.05). Education level was particularly predictive of advanced digital activities, suggesting a compounding effect of age and formal learning on digital inequality.

These findings are consistent with previous research in both global and Turkish contexts. Studies by Helsper and Reisdorf (2017) and van Dijk (2013) highlight that older adults often experience digital exclusion not only due to lack of access but also due to lower digital confidence, limited skillsets, and a perceived lack of usefulness. Turkish studies (Görgün Baran et al., 2020; Açıkıllı et al., 2018) also point to structural and cultural barriers limiting elderly digital participation, particularly among women and those living in rural areas.

In conclusion, the study illustrates that digital inequality among older adults in Türkiye is multidimensional, reflecting gaps in access, skills, and benefits. While smartphone ownership is widespread, this does not translate into meaningful or diverse digital participation. To mitigate the third-level digital divide and reduce the risk of digital exclusion, policy efforts should prioritize inclusive digital literacy programs, age-friendly interface designs, and targeted support for the elderly in navigating online services.

The results emphasize the need for holistic digital inclusion strategies, especially as digital platforms become integral to healthcare, civic engagement, and social interaction. Without such measures, older adults risk being marginalized in an increasingly digital society.

Türkiye’de Yaşlıların Dijital Teknoloji Kullanımı: Nicel Bir İnceleme

Yirmi birinci yüzyıl, hem bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) hızla geliştiği hem de küresel ölçekte yaşanan bir nüfus yapısının ortaya çıktığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Artan yaşam süresi ve azalan doğurganlık oranları, toplumların demografik yapısında köklü değişimlere yol açmakta ve yaşlı nüfusun toplam içindeki oranını her geçen yıl artırmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2017). Bu demografik dönüşüm, yaşlı bireyleri yalnızca sağlık ve bakım politikalarının değil, aynı zamanda dijital dönüşüm süreçlerinin de odak noktalarından biri hâline getirmiştir. Diğer yandan, dijitalleşme bireylerin günlük yaşam pratiklerini, bilgiye erişim biçimlerini, iletişim tarzlarını ve kamusal hizmetlere katılım olanaklarını derinden etkilemektedir (OECD, 2019). Akıllı cihazlar, sosyal medya, internet temelli hizmetler ve e-devlet uygulamaları, bireylerin yaşamlarının merkezine yerleşmiştir.

Bu iki büyük toplumsal dönüşümün kesişim noktasında, yaşlı bireylerin dijital dünyaya katılım biçimleri önemli bir tartışma alanı olarak öne çıkmaktadır. Dijital hizmetlerin yaygınlaştığı ve temel yaşam faaliyetlerinin dijital ortamda yürütüldüğü bir çağda, yaşlı bireylerin dijital bilgi ve becerilere erişimi hem bireysel refah hem de toplumsal bütünleşme açısından kritik bir konudur. Avrupa Komisyonu’nun 2024 yılı Dijital Ekonomi ve Toplum Endeksi (DESI) raporuna göre, Avrupa Birliği genelinde internet kullanım oranı 2017’de %79,17 iken 2023’te %90,27’ye yükselmiştir. Aynı dönemde 65 yaş ve üzeri bireylerde bu oran %44,16’dan %69’a çıkmıştır (DESI, 2024). Bu artış, yaşlı bireylerin dijitalleşmeye yönelik ilgisinin ve katılımının arttığını gösterse de, hâlen genç yaş gruplarına kıyasla önemli bir farkın bulunduğu işaret etmektedir.

Benzer bir eğilim Türkiye’de de gözlemlenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK, 2024) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre, 16-74 yaş aralığında internet kullanım oranı 2018 yılında %72,9 iken 2023’te %87,1’e yükselmiştir. Buna karşılık, 65-74 yaş grubundaki bireylerde internet kullanımı 2018’de yalnızca %17 iken, 2023’te %40,7’ye çıkmıştır. Bu veriler, Türkiye’de yaşlı bireylerin dijital teknolojilerle etkileşim düzeyinde kayda değer bir artış olduğunu göstermekle birlikte, yaşlı nüfusun dijitalleşme sürecinde hâlen belirli yapısal ve bireysel engellerle karşı karşıya olduğunu da ortaya koymaktadır.

Dijital Bölünme

Dijital bölünme, bireyler ve toplumsal gruplar arasında bilgi ve iletişim teknolojilerine (BİT) erişim, bu teknolojileri kullanma becerileri ve elde edilen dijital faydalar bakımından ortaya çıkan çok katmanlı eşitsizlikleri tanımlayan bir kavramdır (DiMaggio ve Hargittai, 2001). Kavram, başlangıçta dijital teknolojilere erişimi olanlarla bu imkânâ sahip olmayanlar arasındaki farkı ifade etmek için kullanılmıştır. Birinci düzey dijital bölünme olarak adlandırılan bu dönemde yapılan çalışmalar,

internet erişiminin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik statü, etnik köken ve coğrafi konum gibi demografik değişkenlere göre eşitsiz bir biçimde dağıldığını ortaya koymuştur (Helsper, 2010; Mossberger ve ark., 2004). Zaman içerisinde, dijital teknolojilere fiziksel erişimin sağlanmasının, bu teknolojilerin etkin kullanımı için yeterli olmadığı görülmüş; bu durum çalışmaların ikinci düzey dijital bölünme olarak adlandırılan yeni bir düzeyde ele alınmasını gerekli kılmıştır. İkinci düzey, bireylerin sahip oldukları dijital beceriler ve teknolojiyi nasıl ve ne amaçla kullandıkları üzerine odaklanmaktadır (van Dijk, 2013; van Deursen ve van Dijk, 2011). Son olarak, dijital bölünme literatüründe giderek daha fazla önem kazanan üçüncü düzey dijital bölünme, bireylerin dijital teknolojilerden ne ölçüde fayda sağladıkları ve bu faydaların yaşamlarına nasıl yansıdığı üzerine odaklanmaktadır. Bu düzey, bireylerin teknolojik erişime sahip olmalarına ve yeterli dijital becerilere sahip bulunmalarına rağmen, dijital araçlardan elde ettikleri çıktıların ve toplumsal getirilerin ne ölçüde farklılaştığını incelemektedir (van Dijk, 2013).

Dijital bölünme, toplumda farklı sosyal gruplar arasında dijital teknolojilere erişim ve kullanım açısından belirgin bir eşitsizlik yaratmaktadır. Özellikle yaşlı bireyler, dijital dünyaya entegrasyon noktasında önemli zorluklarla karşılaşmakta; bu da onları dijital bölünmenin en kırılgan gruplarından biri haline getirmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim, kullanım ve becerilerinde azalma gözlemlenmekte; dijital ortamlara aşinalık düzeyi giderek azalmaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin dijital teknolojileri etkin biçimde kullanmalarının önünde çeşitli güçlükler oluşturmakta ve dijital dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Paul ve Stegbauer (2005), yaşlı bireylerin dijital teknolojilerle etkileşiminde karşılaştıkları güçlükleri sınıflandırırken, öncelikli engelin teknik zorluklar olduğunu belirtmektedir. Küçük ekranlı cihazların kullanımında yaşanan güçlükler, düşük çözünürlüklü görsellerin ayırt edilememesi, görme bozuklukları nedeniyle metinlerin okunamaması ve fiziksel kısıtlılıkların klavye ya da dokunmatik ekran kullanımı üzerindeki olumsuz etkileri bu teknik engeller arasında yer almaktadır. Milward (2003), yaşlı bireylerin internet kullanımına ilişkin algılarını, karşılaştıkları dışlanma biçimlerini ve deneyimledikleri engelleri incelediği çalışmada, dijital teknolojilere erişimin yalnızca teknik donanımın varlığıyla açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına göre, internetin yaşlı bireyler tarafından kullanılabilirliği, teknolojinin fiziksel olarak mevcut olmasından çok, bireyin dijital ortamla kurduğu bilişsel ve kültürel ilişkilere bağlıdır. Çalışmada, yaşlı bireyler arasında yaygın olan dijital beceri eksikliğinin, internetin genç kuşaklara ait bir alan olarak algılanmasına yol açtığı; bu algının ise yaşlı bireylerin dijital teknolojilere yönelik ilgisini ve katılım motivasyonunu uzun vadede olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Benzer şekilde Helsper ve Reisdorf (2017), yaşlı bireylerin dijital dışlanmasının yalnızca fiziksel erişimle sınırlı olmadığını, aynı zamanda dijital beceri eksikliği, düşük öz yeterlik ve teknolojiyi anlamlı biçimde

kullanamama gibi sosyal ve kültürel engellerle derinleştiğini ortaya koymuştur. Çalışmalarında, internet erişimi olsa bile dijital ortamları etkin biçimde kullanamayan bireylerin, dijital faydalardan dışlandığını göstermiş ve bu grubu “dijital alt sınıf” (digital underclass) olarak tanımlamışlardır.

Dijital bölünmenin yaşlı bireyler üzerindeki etkisi yalnızca yaş faktörüyle sınırlı değildir; bu etki, çoğu zaman diğer toplumsal kimlik öğeleriyle kesişerek daha karmaşık bir yapıya dönüşmektedir. Bu öğelerden biri de cinsiyettir. Kadınların, özellikle ileri yaşlarda, erkeklere kıyasla interneti daha az kullandığı; bu durumun kültürel roller, öz yeterlik düzeyi ve teknolojiye karşı tutumlarla bağlantılı olabileceği ifade edilmektedir (Cooper, 2006; König ve ark., 2018).

Dijital bölünmenin önemli belirleyicilerinden bir diğeri bireylerin eğitim düzeyidir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin, hem dijital araçlara erişim hem de bu araçları etkin biçimde kullanma açısından avantajlı konumda oldukları; buna karşın düşük eğitilmiş yaşlı bireylerin dijital ortamlardan daha fazla uzak kalmaları söz konusu olmaktadır (Chopik ve ark., 2019; Niehaves & Plattfaut, 2014; Macedo, 2017; Kämpfen & Maurer, 2018; Davari ve ark., 2020).

Coğrafi konum, dijital bölünmenin biçimlenmesinde belirleyici bir diğer faktör olarak öne çıkmaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan yaşlı bireyler, hem dijital teknolojilere fiziksel erişim bakımından hem de bilgiye ulaşma ve dijital içerikleri kullanma becerileri açısından ciddi dezavantajlar yaşayabilmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan yaşlı bireyler, dijital bölünmenin hem teknik altyapı eksikliği hem de düşük dijital beceri düzeyi gibi çok katmanlı boyutlarından etkilenmektedir. Bu bağlamda Reddick ve arkadaşları (2000), kırsal ve uzak bölgelerdeki yaşlı bireylerin bağımsız yaşamlarını sürdürme sürecinde karşılaştıkları zorlukları incelemiştir. Yaşlıların dijital teknolojilere sınırlı erişimlerinin yanı sıra dijital okuryazarlık düzeylerinin de yetersiz olduğunu ortaya koyan araştırmacılar bu durumu “çift dijital uçurum” kavramı çerçevesinde ele almışlardır. Araştırmacılar bu durumun bilgiye erişimi, sosyal katılımı ve psikolojik iyi oluşu olumsuz yönde etkilediğini göstermişlerdir. Benzer şekilde Li ve arkadaşları (2024) Çin’de yaptıkları çalışmada, dijital bölünme kırsal bölgedeki yaşlı insanların öznel refahını önemli ölçüde olumsuz etkileyebileceğini göstermiştir. Dijital bölünmenin zihinsel yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkileri doğrulanmış ve sınırlı bilgi edinme, sosyal katılım engelleri ve artan psikolojik baskı gibi faktörlere ışık tutulmuştur. Bunun yanı sıra, bulgular, dijital bölünme ile zihinsel yaşam kalitesi arasında temel bir aracı olarak bilgi edinme yeteneğini vurgulamıştır.

Benzer şekilde, Nimrod (2018) çevrimiçi etkinlikleri dört temel kategoriye ayırarak - yerel içeriklere erişim, geleneksel medya kullanımı, kişilerarası iletişim ve dijital eğlence- yaşlı bireylerin dijital katılım örüntülerini analiz etmiştir. Bu çalışma, sosyodemografik değişkenlerin her çevrimiçi etkinlik türü üzerinde aynı etkiye sahip

olmadığını; örneğin bazı etkinlik türlerinde yaşı, bazılarında ise cinsiyetin daha belirleyici olduğunu göstermiştir.

Yaşlı bireylerin dijital teknolojilerle ne ölçüde etkileşim kurdukları, büyük ölçüde interneti ne sıklıkla ve ne amaçla kullandıklarıyla şekillenmekte; bu durum dijital beceri düzeylerini ve dolayısıyla dijital katılım imkanlarını doğrudan etkilemektedir. Literatürde, interneti daha uzun süredir ve daha sık kullanan bireylerin dijital ortamlarda daha yetkin oldukları ve daha yüksek düzeyde dijital öz yeterlik geliştirdikleri ifade edilmektedir (Van Deursen & Van Dijk, 2011; Hargittai, 2010). Bu çalışmalar, dijital becerilerin büyük ölçüde pratik yapmaya ve düzenli kullanım alışkanlığına bağlı olarak geliştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yaşlı bireyler söz konusu olduğunda, geçmişte internet kullanmış olma durumu ile mevcut dijital yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu gösterilmiştir (Schehl ve ark., 2019). Ayrıca, yaşlı bireylerin dijital teknolojilere daha erken yaşta maruz kalmaları, hem teknolojiye duydukları güveni hem de teknolojiyi problem çözme, bilgi edinme ve iletişim kurma gibi amaçlarla kullanabilme kapasitelerini artırmaktadır (Xie, 2011).

Türkiye’de yapılan dijital bölünme çalışmaları, uluslararası literatürle paralel bulgular ortaya koymaktadır. Türkiye’de yaşlı bireylerin dijital teknoloji kullanımına ilişkin araştırmalar sınırlı olmakla birlikte, mevcut araştırmalar genellikle kuşaklar arası farklar, eğitim düzeyi ve gelir gibi yapısal eşitsizliklere odaklanmaktadır (Öztürk, 2005; Yıldırım Becerikli, 2013; Kalınkara ve ark. 2016; Baştürk Akça & Kaya, 2016).

Türkiye’de yaşlı bireylerin dijital ortamlara katılımı arttıkça, internet kullanım biçimleri ve çevrimiçi etkinliklerin çeşitliliği de dikkat çeker hâle gelmiş; bu durum, yaşlıların dijital deneyimlerini daha ayrıntılı biçimde inceleyen çalışmalara zemin hazırlamıştır. Tekedere ve Arpacı’nın (2016) çalışmasında, orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medya kullanımına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, yaşlı bireyler dijital teknolojilere erişme konusunda belirli imkânlarla sahip olsalar da, interneti ve sosyal medya platformlarını kullanım düzeyleri oldukça sınırlıdır. Katılımcılar, dijital araçları özellikle bilgi edinme, gündemi takip etme ve yakın çevreyle iletişim kurma gibi temel amaçlarla kullanmakta; ancak teknolojiye karşı duydukları güven eksikliği ve öğrenmeye yönelik çekinceler nedeniyle bu araçları daha aktif ve üretken biçimde kullanma konusunda isteksizlik göstermektedir.

Açıkdilli ve arkadaşları (2018), 55 yaş üstü kadın bireylerin sosyal medya kullanımı ile satın alma davranışları arasındaki ilişkiyi, teknoloji kabul modeli çerçevesinde incelemişlerdir. Çalışmada, yaşlı kadınların sosyal medya ve internet kullanım düzeylerinin tüketim alışkanlıklarını etkilediği; ayrıca bu grubun teknoloji kullanımının giderek artan ekonomik önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Araştırma, yaşlı bireylerin teknolojiye yönelik tutumlarının ve kullanım düzeylerinin yalnızca iletişimle sınırlı

olmadığını, aynı zamanda günlük yaşam pratiklerini ve tüketici davranışlarını da etkilediğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Binark ve arkadaşları (2020) tarafından yürütülen ve TÜBİTAK destekli bir araştırma projesine dayanan çalışmada, Covid-19 sürecinde yaşlı bireylerin dijital ortamlarda enformasyon arayışları ve bu bilgileri değerlendirme pratikleri incelenmiştir. Çalışma, dijital bilgi kaynaklarına erişimin yalnızca teknik donanım veya bağlantı imkânıyla sınırlı olmadığını; aynı zamanda bireyin dijital okuryazarlık düzeyi, eleştirel düşünme kapasitesi ve medya içeriklerine yönelik güven düzeyinin de bilgiye ulaşma ve değerlendirme süreçlerini etkilediğini göstermektedir. Bulgular, pandemi gibi kriz dönemlerinde dijital bilgiye erişimin yaşlı bireyler açısından hayati önem taşıdığını; ancak dijital beceri eksiklikleri ve bilgi kirliliği karşısında bu grubun kırılgan bir pozisyonda olduğunu ortaya koymaktadır.

Yaşlı bireylerin internet kullanım biçimleri, bireylerin dijital becerileriyle doğrudan ilişkilidir ve interneti etkili ve verimli kullanma yetkinlikleri, dijital katılım düzeylerini belirlemede kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin internet kullanım amaçlarını ve dijital becerilerini geliştirme süreçlerini ele alan çalışmaların sayısı sınırlı olmakla birlikte (Atakışi & Orhan, 2020), yaşlı bireylerin dijital becerilerini dijital okuryazarlık perspektifinden değerlendiren ve dijital beceri düzeyi ile teknolojiyi benimseme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların olduğunu söylemek mümkündür.

Bu alanda yapılan nitel çalışmalar da, yaşlı bireylerin dijital teknolojilerle kurdukları ilişkileri, deneyim temelli ve bağlamsal bir yaklaşımla ele almaktadır. Ağaoğlu, Önen ve Tokatlı (2020) tarafından yürütülen nitel araştırmada, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Yaşlılar ve Gençler Bilgi Erişim Merkezi (BEM) örneğinde, yaşlı bireylerin dijital teknoloji eğitimleriyle nasıl ilişkilendikleri incelenmiştir. Görgül veriler yoluyla elde edilen bulgular, yaşlı bireylerin dijital eğitimlere yüksek düzeyde ilgi gösterdiğini, öğrenme motivasyonlarının güçlü olduğunu ve bu tür destekleyici ortamların dijital becerilerin gelişiminde olumlu katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır. Ancak çalışmada, dijital beceri kazanımına rağmen bazı katılımcıların bu bilgileri gündelik yaşam pratiklerine entegre etmekte zorlandıkları ve bu nedenle teknolojiye karşı güvensizlik veya kaygı duydukları da vurgulanmıştır.

Demir Erbil ve Hazer'in (2021) çalışması, yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık deneyimlerini kuşaklararası dayanışma perspektifinden incelemektedir. Araştırmada, yaşlıların dijital teknolojilere erişim ve kullanım süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar, bu teknolojilere yönelik tutumları ve dijital becerilerini geliştirme ihtiyaçları ele alınmıştır. Bulgular, yaşlı bireylerin dijital teknolojilere adaptasyonunda genç kuşakların desteğinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

TÜİK tarafından yürütülen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, bireylerin dijital teknolojilere erişimi ve kullanım pratiklerine dair nicel veriler sunmakta ve bu verileri esas alarak yapılan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların Türkiye’de internet erişimini ve kullanımını (Anıl & Köksal, 2016; Coşkun & Bülbül, 2019; Ay ve Kılıç, 2023; Selim & Balyaner, 2017; Görgün Baran & Erdem, 2017), e-ticaret kullanımını (Çılan & Kuzu, 2013; Akyazı, 2018) ve e-devlet hizmetlerine erişimi (Demir, 2018; Alkan & Ünver, 2020) esas aldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların büyük bölümü yaşlılık özelinde ele alınmamış; dijital bölünmenin yaşlı bireyler üzerindeki etkisini irdeleyen araştırmalar ise sayıca sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda, Görgün Baran ve ark. (2020) tarafından 2016 yılı HBTKA verilerine dayanan çalışmaları karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada dijital göçmen olarak tanımlanan 60–74 yaş arası bireylerin yeni iletişim teknolojileriyle kurdukları ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada, yaşlı bireylerin dijital araçları hangi sıklıkta ve hangi amaçlarla kullandıkları, kullanım becerileri ve tercih ettikleri platformlar üzerinden değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, yaşlı bireylerin internet teknolojilerine büyük ölçüde hâkim olduklarını göstermekte; ancak dijital yeterlilik düzeylerinin yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik değişkenlere bağlı olarak anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Literatürde, TÜİK tarafından yürütülen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (HBTKA) veri seti kullanılarak yaşlı bireylerin dijital teknoloji kullanımına ilişkin yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Oysa HBTKA, örnekleme yöntemi ve kapsadığı demografik çeşitlilik sayesinde Türkiye genelinin temsil eden güçlü ve güvenilir bir veri seti sunmaktadır. Araştırma, bireylerin dijital teknolojilere erişimi, kullanım sıklığı ve dijital becerileri gibi konulara dair kapsamlı ve karşılaştırılabilir nicel bilgiler sağlamaktadır. HBTKA’nın geniş ölçekli ve temsiliyet gücü yüksek yapısı, farklı yaş gruplarının dijital katılım düzeylerini analiz etmede önemli bir avantaj sunmaktadır. Bu nedenle, 65 yaş ve üzeri bireylerin dijital bölünme bağlamındaki konumunu anlamaya yönelik bu çalışmada söz konusu veri setinin kullanılması hem yöntemsel açıdan anlamlı hem de temsiliyet bakımından gereklidir. Nitekim yaşlı nüfusun giderek arttığı ve dijital teknolojilerin kamusal hizmetlerden sosyal iletişime kadar pek çok alanı dönüştürdüğü günümüz koşullarında, böylesi kapsayıcı veri kaynakları üzerinden yapılacak analizler, yaşlılık ve dijital eşitsizlik ilişkisini daha sağlıklı ve bütüncül bir şekilde değerlendirme imkânı sunmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 65 yaş ve üzeri bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim, kullanım amacı ve dijital beceri düzeylerini analiz ederek, dijital bölünmenin yaşlı bireyler üzerindeki yansımalarını ortaya koymaktır. TÜİK tarafından yürütülen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (HBTKA) 2023 yılı mikro veri seti kullanılarak gerçekleştirilen bu analiz, yaşlı bireylerin dijital katılım düzeylerini sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim vb.) ışığında değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle çalışma, hem dijital bölünme

tartışmalarına hem de yaşlılık ve teknoloji ilişkisine dair güncel ve temsiliyet gücü yüksek verilerle katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu çalışma, yaşlı bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini (BİT) kullanma düzeylerini inceleyerek, dijital bölünmenin yaşlılık bağlamındaki yansımalarını ortaya koyma amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri 2024 yılında TÜİK tarafından yürütülen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na dayanmakta olup veri seti kullanılan araştırma için TÜİK'ten 29.12.2024 tarihinde izin alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de yaşayan 65 yaş ve üzeri bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın veri kaynağı olarak, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen 2023 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (HBTKA) mikro veri seti kullanılmıştır. Söz konusu araştırma, 16-74 yaş aralığındaki bireylerin bilişim teknolojilerine erişim ve kullanım durumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu çalışma, yalnızca 65 yaş ve üzeri bireyleri kapsamakta, dolayısıyla veri setinde yer alan 65-74 yaş aralığındaki bireyler analiz kapsamına alınmıştır.

TÜİK 2023 verilerine göre, HBTKA örnekleminde toplam 24.771 birey yer almakta olup, bu bireylerin 2.623'ü (%10,58) 65 yaş ve üzerindedir. Bu çalışmanın analizleri, söz konusu 2.623 birey üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yürütülen 2023 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (HBTKA) mikro veri seti kullanılmıştır. Bu veri seti, bireylerin dijital teknolojilere erişim, kullanım ve dijital beceri düzeylerine ilişkin kapsamlı ve güncel bilgiler sunmaktadır. Verinin temsil kabiliyeti ve güncelliği nedeniyle 2023 yılına ait mikro veri tercih edilmiş ve TÜİK'ten resmi izin alınarak analiz süreci yürütülmüştür.

Veri Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada betimsel analiz yöntemi benimsenmiş; katılımcıların demografik ve dijital teknoloji kullanımına ilişkin özellikleri frekans ve yüzde dağılımlarıyla tablo halinde sunulmuştur. Araştırma kapsamında verilerin betimsel tanımlamalarında frekans tabloları ve çapraz tablolar kullanılmıştır. Kategorik olan değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için Kikare testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1, 65 yaş ve üstü katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, işgücü durumu kapsayan demografik özelliklere göre dağılımını göstermektedir. Toplam katılımcılar arasında kadınlar (%51,7) erkeklere (%48,3) kıyasla biraz daha fazladır. Bu, çalışmanın cinsiyet dağılımının dengeli olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%76) ilkokul ve öncesi eğitim düzeyine sahiptir. Bunu takiben lise (%8,8), yükseköğretim (%7,7) ve lisansüstü (0,8) mezuniyeti yer almaktadır. Eğitim durumu cinsiyete göre incelendiğinde, ilköğretimden lisansüstü düzeye kadar tüm eğitim kademelerinde erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek oranlarda temsil edildiği; özellikle lise ve üzeri eğitim düzeylerinde bu farkın daha da belirginleştiği dikkat çekmektedir. Çalışma durumlarına ilişkin verilen yanıtlarda, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%94,1) çalışmadığı görülmektedir. Çalışmama nedenleri arasında emeklilik (%54,7) ve ev işleriyle meşgul olma (%40,3) öne çıkmaktadır. Ev işleri nedeniyle çalışmadığını belirten 994 katılımcının %98’ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı geleneksel iş bölümünün yaşlılık döneminde de sürdüğünü ve kadınların ev içi bakım ve sorumlulukları erkek bireylere kıyasla daha fazla üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 1
Demografik Özellikler

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	1268	48,3
	Kadın	1355	51,7
Eğitim Düzeyi	Bir okul bitirmede	686	26,2
	İlkokul	1308	49,9
	Ortaokul	174	6,6
	Lise	232	8,8
	Lisans	21	7,7
	Lisansüstü	202	0,8
Çalışma Durumu	Çalışmadı	2467	94,1
	Çalıştı	154	5,9
Çalışmama Nedeni	Emekli veya işi bırakmış	1350	54,7
	Ev işleriyle meşgul (çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı dahil)	994	40,3
	Engelli veya hasta (çalışamaz halde)	108	4,4
	İş bulamama/ işsiz olup iş arıyor	10	0,4
	Eğitim/Öğretime devam ediyor	3	0,1
İşteki Durum	Kendi hesabına	78	50
	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli	55	35,3
	Ücretsiz aile işçisi	14	9
	İşveren	9	5,8

Tablo 2’de katılımcıların yaş grupları ile dijital teknoloji kullanımları arasındaki ilişki çok boyutlu olarak incelenmiştir. Katılımcıların son üç ayda cep telefonu kullanıp kullanmadıkları yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde, cep telefonu kullanımı genç yaş gruplarında oldukça yaygınken, ileri yaşlarda bu oranın düştüğü görülmektedir. 25–34 yaş grubunda bu oran %98,8 iken, 65 yaş ve üzeri bireylerde %92,3’tür. Yapılan Pearson Ki-kare testi sonucunda bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 324,653$; $sd = 5$; $p < 0,05$). Bu bulgu, mobil iletişim araçlarına erişimde de yaşla birlikte dijital dışlanmanın güçlendiğini göstermektedir.

Katılımcıların interneti en son ne zaman kullandıklarına ilişkin verilere bakıldığında, interneti son üç ay içinde kullandığını belirtenlerin oranı 25–34 yaş grubunda %97,0 iken, bu oran 55–64 yaş grubunda %66,4’e, 65 yaş ve üzeri grupta ise yalnızca %39,5’e düşmektedir. Öte yandan, hiç internet kullanmadığını belirtenlerin oranı 65 yaş ve üzeri bireylerde %58,3 ile en yüksektir. Pearson Ki-kare testi sonucu, yaş grupları ile internet kullanım zamanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($\chi^2 = 6401,486$; $sd = 15$; $p < 0,05$).

Son üç ay içerisinde internet kullandığını belirten katılımcıların internet kullanım sıklığına bakıldığında da benzer bir yaş etkisi görülmektedir. “Günde birkaç defa” internet kullanan bireylerin oranı genç gruplarda oldukça yüksekken, yaş arttıkça bu oran düşmektedir: 16–24 yaş grubunda %63,8 olan bu oran, 65 yaş ve üzeri bireylerde %46,8’e düşmektedir. Öte yandan, haftalık veya daha seyrek kullanım ise yaşla birlikte artmaktadır. 65 yaş ve üzeri grupta interneti “haftada bir defadan az” kullananların oranı %5,0, “haftada en az bir defa” kullananların oranı ise %12,7’dir. Bu bulgular da anlamlı düzeyde farklılık göstermekte olup Pearson Ki-kare testi sonuçları bu ilişkiyi doğrulamaktadır ($\chi^2 = 831,811$; $sd = 15$; $p < 0,05$).

Katılımcıların dijital teknoloji kullanımına ilişkin beceri düzeylerini daha yakından incelemek amacıyla, son üç ay içerisinde gerçekleştirdikleri dijital faaliyetlere ilişkin veriler aşağıda iki kategori altında sunulmuştur. Bu kategoriler, temel dijital beceriler ve ileri düzey yazılım becerileri olarak sınıflandırılmıştır.

Temel beceriler arasında yer alan; dosya transferi (klasörler arası ya da bulut), mobil uygulama indirme/yükleme ve cihaz ayarlarını değiştirme gibi işlemler, yaş grupları arasında ciddi fark göstermektedir. 16–24 yaş grubunda bu becerilere katılım sırasıyla % 43,9, % 55,6 ve % 38,0 düzeyindeyken; 65 yaş ve üzeri bireylerde oranlar % 10,7, % 9,9 ve % 5,5’e kadar düşmektedir. Katılım oranlarındaki bu belirgin fark, yaşla birlikte işlevsel dijital yeterlilikte keskin bir düşüşü göstermektedir. Yapılan Pearson Ki-kare testleri, her üç temel beceri ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (sırasıyla: $\chi^2 = 1141,839$; $sd = 5$; $p < 0,05$ / $\chi^2 = 1837,021$; $sd = 5$; $p < 0,05$ / $\chi^2 = 1215,956$; $sd = 5$; $p < 0,05$).

İleri düzeydeki yazılımsal beceriler arasında; medya dosyası düzenleme, kelime işlemci ve tablolar yazılımı kullanma, sunum/doküman hazırlama ve programlama gibi işlemler yer almaktadır. Bu becerilere katılım oranı, tüm yaş gruplarında görece düşük olmakla birlikte, yaş arttıkça azalmaktadır. 16–24 yaş grubunun % 50,3’ü medya düzenlemesi, % 31,5’i kelime işlemci, % 26,3’ü tablo yazılımı ve % 30,1’i sunum hazırlama gerçekleştirmiştir. 65 yaş ve üzeri bireylerde bu oranlar sırasıyla % 7,1, % 3,8, % 3,4 ve % 3,2’ye düşmektedir. En ileri düzey beceri olarak kabul edilebilecek programlama ise, genç yaş grubunda bile oldukça sınırlı olup (% 5,3), 65 yaş ve üzeri bireylerde yalnızca % 0,3 oranında gerçekleştirilmiştir. Yaş grupları ile bu ileri düzey yazılımsal becerilerin tümü arasında yapılan Ki-kare analizleri de anlamlı farklılıkları ortaya koymuştur (sırasıyla: $\chi^2 = 1901,153$; $\chi^2 = 1013,234$; $\chi^2 = 913,632$; $\chi^2 = 1089,068$; $\chi^2 = 224,823$; tümü için $sd = 5$; $p < 0,05$).

Erişim, kullanım sıklığı ve beceri düzeyinde ortaya konan yaş grupları düzeyinde incelemeden sonra, 65 yaş ve üzeri bireylerin dijital teknolojileri hangi cihazlar üzerinden kullandıkları da ele alınmıştır. Tablo 3’te 65 yaş ve üzeri katılımcıların son üç ayda internet erişimi sağladıkları cihaz türlerine bakıldığında, internet kullanımının büyük ölçüde mobil cihazlar üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Katılımcıların %75,2’si interneti cep telefonu ya da akıllı telefon aracılığıyla kullandığını belirtmiştir. Bu bulgu, yaşlı bireylerin dijital dünyaya en çok taşınabilir ve kolay erişilebilir cihazlar üzerinden bağlandığını göstermektedir. Bunun dışında, interneti diğer akıllı cihazlar (akıllı TV, hoparlör, oyun konsolu, e-kitap okuyucu vb.) aracılığıyla kullananların oranı %8,8, dizüstü bilgisayar kullananların oranı %8,2, tablet bilgisayar kullananların oranı %4,3 ve masaüstü bilgisayar kullananların oranı ise yalnızca %3,5 olarak bulunmuştur.

Tablo 4’te 65 yaş ve üzeri bireylerin son üç ay içinde özel amaçlarla internette gerçekleştirdikleri faaliyetler incelendiğinde, bu yaş grubunun interneti en yoğun olarak iletişim kurma amaçlı kullandığı görülmektedir. Katılımcıların %20,3’ü internet üzerinden sesli veya görüntülü arama yaptığını, %19,3’ü mesajlaştığını ve %14,8’i sosyal ağlara katıldığını belirtmiştir. Bu veriler, yaşlı bireylerin dijital etkileşimlerinin daha çok kişilerarası iletişim ihtiyacını karşılama yönünde şekillendiğini göstermektedir. İkinci sırada bilgiye erişim odaklı kullanım biçimleri öne çıkmaktadır. Katılımcıların %11,4’ü çevrimiçi haber takibi yaparken, %9,6’sı internet bankacılığı hizmetlerinden yararlandığını, %9,2’si ise sağlıkla ilgili bilgi aradığını ifade etmiştir.

Tablo 2
Katılımcıların yaş grupları ile dijital teknoloji kullanımları

		Yaş Grupları						
		16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+	
Son Üç ay içerisinde Cep Telefonu Kullanımı	Evet	f	3835	4741	5053	4371	3588	2422
		%	%95,7	%98,8	%98,3	%98,0	%96,0	%92,3
	Hayır	f	174	57	89	89	151	201
		%	%4,3	%1,2	%1,7	%2,0	%4,0	%7,7
$(\chi^2 = 324,653, sd = 5, p=0,000)$								
En Son İnternet Kullanımı	Son üç ay içinde	f	3818	4655	4840	3905	2484	1036
		%	%95,2	%97,0	%94,1	%87,6	%66,4	%39,5
	Üç ay ile bir yıl ara- sında	f	29	29	28	27	39	20
		%	%,7	%,6	%,5	%,6	%1,0	%,8
	Bir yıldan çok	f	36	22	35	41	46	39
		%	%,9	%,5	%,7	%,9	%1,2	%1,5
	Hiç kullanmadı	f	126	92	239	487	1170	1528
		%	%,3,1	%,1,9	%,4,6	%10,9	%31,3	%58,3
$(\chi^2 = 6401,486, sd = 15, p=0,000)$								
İnternet Kullanım Sıklığı	Günde birkaç defa	f	2435	3017	2926	2307	1293	485
		%	%63,80	%64,80	%60,50	%59,10	%52,10	%46,80
	Hemen her gün	f	1266	1551	1748	1385	895	367
		%	%33,20	%33,30	%36,10	%35,50	%36,00	%35,40
	Haftada en az bir defa	f	86	68	145	171	246	132
		%	%2,30	%1,50	%3,00	%4,40	%9,90	%12,70
	Haftada bir defadan az	f	31	19	21	42	50	52
		%	%0,80	%0,40	%0,40	%1,10	%2,00	%5,00
$(\chi^2 = 831,811 sd = 15, p=0,000)$								

Tablo 2
Devamı

		Yaş Grupları							
		16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+		
Son üç ay içinde gerçekleştirilen dijital faaliyetler	Dosyaları klasörler, cihazlar arasında veya bulut üzerinde kopyalama ya da taşıma	Evet	f	1678	1815	1424	871	339	111
			%	43,9%	39,0%	29,4%	22,3%	13,6%	10,7%
		Hayır	f	2140	2840	3416	3034	2145	925
			%	56,1%	61,0%	70,6%	77,7%	86,4%	89,3%
	(χ² = 1141,839 sd = 5, p=0,000)								
	Yazılım veya mobil uygulamaları indirme veya yükleme	Evet	f	2124	2435	1970	1098	433	103
			%	%55,6	%52,3	%40,7	%28,1	%17,4	%9,9
		Hayır	f	1694	2220	2870	2807	2051	933
			%	%44,4	%47,7	%59,3	%71,9	%82,6	%90,1
	(χ² = 1837,021 sd = 5, p=0,000)								
Yazılım, uygulama veya cihaz ayarlarının değiştirilmesi	Evet	f	1451	1548	1174	652	225	57	
		%	%38,0	%33,3	%24,3	%16,7	%9,1	%5,5	
	Hayır	f	2367	3107	3666	3253	2259	979	
		%	%62,0	%66,7	%75,7	%83,3	%90,9	%94,5	
	(χ² = 1215,956 sd = 5, p=0,000)								
	Fotoğraf, video veya ses dosyalarını düzenleme	Evet	f	1920	1972	1447	791	268	74
%			%50,3	%42,4	%29,9	%20,3	%10,8	%7,1	
Hayır		f	1898	2683	3393	3114	2216	962	
		%	%49,7	%57,6	%70,1	%79,7	%89,2	%92,9	
(χ² = 1901,153 sd = 5, p=0,000)									
Son üç ay içinde gerçekleştirilen yazılım faaliyetler									

Tablo 2
Devamı

		Yaş Grupları							
		16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+		
Son üç ay içinde gerçekleştirilen yazılım faaliyetleri	Kelime işlemci yazılımı kullanma	Evet	f	1201	1371	1035	591	168	39
		%	%31,5	%29,5	%21,4	%15,1	%6,8	%3,8	
	Hayır	f	2617	3284	3805	3314	2316	997	
		%	%68,5	%70,5	%78,6	%84,9	%93,2	%96,2	
	$(\chi^2 = 1013,234 \text{ sd} = 5, p=0,000)$								
	Tablolama yazılımı kullanma	Evet	f	1005	1290	933	518	134	35
		%	%26,3	%27,7	%19,3	%13,3	%5,4	%3,4	
		Hayır	f	2813	3365	3907	3387	2350	1001
			%	%73,7	%72,3	%80,7	%86,7	%94,6	%96,6
	$(\chi^2 = 913,632 \text{ sd} = 5, p=0,000)$								
Metin, belge, resim, video, animasyon, tablo veya grafik ekleyerek sunum veya doküman oluşturma	Evet	f	1151	1197	909	458	118	33	
	%	%30,1	%25,7	%18,8	%11,7	%4,8	%3,2		
	Hayır	f	2667	3458	3931	3447	2366	1003	
		%	%69,9	%74,3	%81,2	%88,3	%95,2	%96,8	
$(\chi^2 = 1089,068 \text{ sd} = 5, p=0,000)$									
Bir programlama dilinde kod yazma	Evet	f	201	244	145	62	17	3	
	%	%5,3	%5,2	%3,0	%1,6	%7	%3		
	Hayır	f	3617	4411	4695	3843	2467	1033	
		%	%94,7	%94,8	%97,0	%98,4	%99,3	%99,7	
$(\chi^2 = 224,823 \text{ sd} = 5, p=0,000)$									

Tablo 3
Katılımcıların İnternet Kullanımının Sağlandığı Cihazlar¹

Son üç ay içinde İnternet kullanımını sağlandığı cihazlar	<i>f</i>	%
Cep telefonu ya da akıllı telefon	1026	%75,2
Akıllı TV, akıllı hoparlör, oyun konsolu, e-kitap okuyucu, akıllı saat vb. internet kullanılabilen diğer cihazlar	120	%8,8
Dizüstü bilgisayar (laptop, netbook vb.)	112	%8,2
Tablet bilgisayar	58	%4,3
Masaüstü bilgisayar	48	%3,5

¹ İnternet kullanımının sağlandığı cihazlara ilişkin soruya, 65 yaş ve üzerindeki 1036 birey tarafından yanıt verilmiştir.

² Yanıtlar çoklu yanıt kategorileri (multiple response) şeklinde analiz edildiğinden, bu tabloda verilen yüzdeler anketlerin değil yanıtların dağılımını yansıtmaktadır.

Tablo 4
Son Üç Ay İçinde Özel Amaçla İnternette Yapılan Faaliyetler

Gruplar	<i>f</i>	%
İnternet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapma	874	%20,3
Mesajlaşma	830	%19,3
Sosyal ağlara katılım	636	%14,8
Çevrimiçi haber takibi	490	%11,4
İnternet bankacılığı hizmetlerinden yararlanma	413	%9,6
Sağlıkla ilgili bilgi arama	396	%9,2
Mal ve hizmetler hakkında bilgi edinme	335	%7,8
E-posta gönderme/ alma	182	%4,2
Web sitesi veya içerik paylaşımı	93	%2,2
Mal veya hizmet satışı	28	%,6
Çevrimiçi oylama ve kamuoyu yoklamalarına katılım	28	%,6
İş arama	4	%,1

65 yaş ve üzeri bireylerin internet üzerinden alışveriş (e-ticaret) yapma durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde, bu yaş grubunun dijital ekonomik faaliyetlere katılımının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Tablo 5’deki verilere göre, katılımcıların yalnızca %8,6’sı son üç ay içinde, %2,8’i üç ay ile bir yıl arasında, %3,7’si ise bir yıldan daha uzun bir süre önce internet üzerinden alışveriş yaptığını belirtmiştir. Buna karşılık, katılımcıların büyük çoğunluğu (%84,8) hayatında hiç internette alışveriş yapmadığını ifade etmiştir. Bu oran, e-ticaret gibi dijital ekonominin temel unsurlarından birine yaşlı bireylerin ne ölçüde uzak kaldığını açıkça göstermektedir.

Tablo 5

Katılımcıların İnternet Üzerinden E-ticaret Faaliyetlerinde Bulunma Durumu

Katılımcıların En Son E-ticaret faaliyetlerinde bulunma Süresi	f	%
Son üç ay içinde	91	%8,6
Üç ay ile bir yıl arasında	30	%2,8
Bir yıldan çok	39	%3,7
Hiç kullanmadı	896	%84,8
Katılımcıların İnternet Üzerinden Gerçekleştirdikleri E-Ticaret Faaliyetleri	f	%
Giyim, ayakkabı ve aksesuar	42	%22,1
Gıda ürünleri	28	%14,7
İlaç veya gıda takviyeleri	21	%11,1
Lokantalardan, fast food zincirlerinden, catering şirketlerinden yapılan teslimatlar	18	%9,5
Mobilya, ev aksesuarları, bahçe malzemeleri	17	%8,9
Temizlik ürünleri, kişisel bakım malzemeleri	15	%7,9
Kozmetik, güzellik ve sağlık malzemeleri	11	%5,8
Basılı kitap, dergi, gazete	8	%4,2
Spor malzemeleri	7	%3,7
Çocuk oyuncakları veya çocuk bakım ürünleri	7	%3,7
Bilgisayar, tablet, cep telefonu veya aksesuarları	5	%2,6
Bisiklet, motosiklet, araba veya diğer araçlar ile bu araçların yedek parçalar	5	%2,6
Elektronik araçlar veya beyaz ev eşyaları	3	%1,6
CD, plak gibi müzik ürünleri	1	%0,5
Diğer	2	%1,1

Tablo 7’de Katılımcıların e-Devlet hizmetleri aracılığıyla gerçekleştirdikleri faaliyetler incelendiğinde, %34,9’unun kamu kurumları tarafından kendileri hakkında tutulan bilgilere eriştiği, %19,2’sinin çeşitli konularda bilgi edindiği ve %9,4’ünün kamuya açık veri tabanlarından yararlandığı görülmektedir. Buna karşılık, %36,5’lik önemli bir oran herhangi bir e-Devlet faaliyetinde bulunmadığını belirtmiştir. Bu durum, dijital kamu hizmetlerinden faydalanma açısından belirgin bir eşitsizlik olduğunu ve dijital bölünmenin “üçüncü düzey” boyutuyla, yani dijital araçlardan elde edilen fayda düzeyinde derinleştiğini göstermektedir (van Dijk, 2013).

e-Devlet uygulamaları özelinde en yaygın faaliyet, kamu kurumlarından randevu veya rezervasyon almadır (%45,3). Bunu, resmi form indirme/yazdırma (%17,0), sosyal güvenlik/emeklilik hesap bilgisi alma (%12,5) ve resmi belge talebi (%9,2) gibi işlemler izlemektedir. Daha karmaşık ve etkileşimli işlemlerde (kişisel vergi beyanı %8,8; yasal şikâyetle bulunma %4,0; hak talebinde bulunma %3,2) oranların daha da düştüğü görülmektedir.

Tablo 6
Katılımcıların E-devlet Kullanımı ve Faaliyetleri

E-devlet Kullanımı	f	%
Resmi makamlar veya kamu hizmetleri tarafından hakkımda saklanan bilgilere eriştim (e-Devlet Kapısı (turkiye.gov.tr), e-Nabız, Hayat Eve Sığar vb. üzerinden emeklilik, sağlık, dava, tapu, bordro, trafik cezası vb. hakkında)	511	%34,9
Bilgi edindim (hizmetler, yardımlar, haklar, yasalar, çalışma saatleri vb. hakkında)	282	%19,2
Kamuya açık veri tabanlarından veya kayıtlardan bilgilere eriştim (halk kütüphanelerindeki kitap mevcudiyeti, kadastro kayıtları, işletme kayıtları vb. hakkında)	138	%9,4
Bahsedilen faaliyetlerin hiçbirini gerçekleştirmedim	535	%36,5
E-devlet Faaliyetleri	f	%
Kamu kurumlarından veya kamu hizmetlerinden herhangi bir randevu veya rezervasyon yaptıрма	344	%45,3
Resmi form indirme/yazdırma	129	%17,0
Hesap bilgisi alma (örn. sosyal güvenlik ve emeklilik bilgileri)	95	%12,5
Resmi belge veya sertifika talebi	70	%9,2
Kişisel vergi beyanı	67	%8,8
Başka taleplerde, iddialarda veya şikayetlerde bulunma (hırsızlığı polise bildirme, yasal şikayette bulunma, adli yardım talep etme, dava açma vb.)	30	%4,0
Yardım veya hak talebinde bulunma	24	%3,2

Tablo 7’de 65 yaş ve üzeri bireylerin dijital becerileri, cinsiyet ve eğitim durumu değişkenleri açısından incelenmiştir. Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeni temelinde anlamlı fark görülen dijital faaliyetler şunlardır: mobil uygulama indirme veya yükleme ($\chi^2 = 4,426$; sd = 1; p = 0,035), medya dosyası düzenleme ($\chi^2 = 10,413$; sd = 1; p = 0,001), kelime işlemci yazılımı kullanma ($\chi^2 = 8,150$; sd = 1; p = 0,003), tablolama yazılımı kullanma ($\chi^2 = 12,886$; sd = 1; p = 0,000) ve sunum/doküman hazırlama ($\chi^2 = 9,240$; sd = 1; p = 0,002). Bu faaliyetlerde erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek oranlarda katılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Buna karşılık, dosya aktarımı ($\chi^2 = 3,549$; sd = 1; p = 0,060), cihaz ayarlarının değiştirilmesi ($\chi^2 = 2,094$; sd = 1; p = 0,148) ve programlama ($\chi^2 = 0,068$; sd = 1; p = 0,794) faaliyetlerinde cinsiyet temelinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Eğitim durumu açısından yapılan analizlerde ise tüm dijital faaliyetlerde anlamlı farklılık tespit edilmiştir (tüm p değerleri < 0,05). En düşük eğitim düzeyine sahip gruplarda dijital faaliyetlere katılım oldukça sınırlı iken, özellikle lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin dijital becerilere daha yüksek oranda sahip oldukları gözlemlenmiştir. Örneğin, yazılım veya mobil uygulama indirme faaliyetine katılım oranı ilkökul mezunlarında %4,8 iken, lisans mezunlarında %20,9, lisansüstü mezunlarda ise %33,3’tür. Benzer şekilde, tablolama yazılımı kullanımı ilkökul düzeyinde %0,4 iken, lisansüstü grupta %38,1 düzeyindedir.

Tablo 7
Katılımcıların Dijital Becerilerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Durumu

			Cinsiyet		Eğitim Durumu					
			Kadın	Erkek	İlkokul ve Öncesi	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisansüstü	
Son üç ay içinde gerçekleştirilen dijital faaliyetler	Dosyaları klasörler, cihazlar arasında veya bulut üzerinde kopyalama ya da taşıma	Evett	f	36	75	35	8	17	39	9
		%	%8,5	%12,2	%6,8	%7,7	%10,0	%10,7	%42,9	
	Hayır	f	386	59	521	96	153	143	12	
		%	%91,5	%87,8	%93,2	%92,3	%90,0	%89,3	%57,1	
				$(\chi^2 = 3,549 \text{ sd} = 1, p=0,060)$						
	Yazılım veya mobil uygulamaları indirme veya yükleme	Evett	f	32	71	27	1	19	38	7
		%	%7,6	%11,6	%4,8	%11,5	%11,2	%20,9	%33,3	
		Hayır	f	390	543	532	92	151	144	14
		%	%92,4	%88,4	%95,2	%88,5	%88,8	%79,1	%66,7	
				$(\chi^2 = 4,426 \text{ sd} = 1, p=0,035)$						
Yazılım, uygulama veya cihaz ayarlarının değiştirilmesi	Evett	f	18	39	12	4	7	7	27	
	%	%4,3	%6,4	%2,1	%3,8	%4,1	%33,3	%14,8		
	Hayır	f	404	575	547	100	163	14	155	
	%	%95,7	%93,6	%97,9	%96,2	%95,9	%66,7	%85,2		
			$(\chi^2 = 2,094 \text{ sd} = 1, p=0,148)$							
Son üç ay içinde gerçekleştirilen yazılım faaliyetler	Fotoğraf, video veya ses dosyalarını düzenleme	Evett	f	17	57	18	5	16	29	6
		%	%4,0	%9,3	%3,2	%4,8	%9,4	%15,9	%28,6	
	Hayır	f	405	557	541	99	154	153	15	
		%	%96,0	%90,7	%96,8	%95,2	%90,6	%84,1	%71,4	
			$(\chi^2 = 10,413 \text{ sd} = 1, p=0,001)$							
			$(\chi^2 = 50,889 \text{ sd} = 4, p=0,000)$							

Tablo 7
Devamı

		Cinsiyet		Eğitim Durumu				
		Kadın	Erkek	İlkokul ve Öncesi	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisansüstü
Kelime işlemci yazılımı kullanma	f	7	32	3	2	5	23	6
	%	%1,7	%5,2	%50,0	%1,9	%2,9	%12,6	%28,6
	f	415	582	556	102	165	159	15
	%	%98,3	%94,8	%99,5	%98,1	%97,1	%87,4	%71,4
		$(\chi^2 = 8,15 \text{ sd} = 1, p=0,003)$		$(\chi^2 = 92,591 \text{ sd} = 4, p=0,000)$				
Tablolama yazılımı kullanma	f	4	31	2	1	1	23	8
	%	%0,9	%5,0	%0,4	%1,0	%0,6	%12,6	%38,1
	f	418	583	557	103	169	159	13
	%	%99,1	%95,0	%99,6	%99,0	%99,4	%87,6	%61,9
		$(\chi^2 = 12,886 \text{ sd} = 1, p=0,000)$		$(\chi^2 = 146,877 \text{ sd} = 4, p=0,000)$				
Metin, belge, resim, video, animasyon, tablo veya grafik ekleyerek sunum veya doküman oluşturma	f	5	28	4	1	3	18	7
	%	%1,2	%4,6	%0,7	%1	%1,8	%9,9	%33,3
	f	417	586	555	103	167	164	14
	%	%98,8	%95,4	%99,3	%99,0	%98,2	%90,1	%66,7
		$(\chi^2 = 9,240 \text{ sd} = 5, p=0,002)$		$(\chi^2 = 102,260 \text{ sd} = 4, p=0,000)$				
Bir programlama dilinde kod yazma	f	1	2	1	0	0	1	1
	%	%2,0	%0,3	%0,2	%0,0	%0	%5,0	%4,8
	f	421	612	558	104	170	181	20
	%	%99,8	%99,7	%99,8	%100,0	%100,0	%99,5	%95,2
		$(\chi^2 = 0,068 \text{ sd} = 1, p=0,794)$		$(\chi^2 = 16,006 \text{ sd} = 4, p=0,003)$				

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, dijital bölünmenin özellikle yaşlı bireyler üzerindeki etkisini, Türkiye örneğinde Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması 2023 mikro verileri aracılığıyla incelemiştir. Literatürde vurgulanan üzere dijital bölünme yalnızca teknolojik erişime dayalı bir farklılık değil; dijital beceri düzeyleri, kullanım amacı ve dijital fayda gibi çok katmanlı boyutlar içermektedir (DiMaggio & Hargittai, 2001; van Dijk, 2013).

Araştırma bulguları, 65 yaş ve üzeri bireylerin dijital teknoloji kullanımında hem niceliksel hem niteliksel bir farklılaşma yaşadığını göstermiştir. En son internet kullanım zamanına ilişkin verilerde, bu grubun %58,3'ünün hiç internet kullanmadığı ortaya çıkmış ve bu oran diğer tüm yaş gruplarından belirgin derecede yüksek çıkmıştır. İnternet kullanım sıklığı ve cihaz tercihleri de benzer şekilde bu yaş grubunda en düşük seviyededir. Bu bulgular, yaşlı bireylerin dijital teknolojiye fiziksel erişimlerinin sınırlı olduğunu ve dijital ortamlara entegrasyonlarının düşük düzeyde kaldığını göstermektedir (Helsper & Reisdorf, 2017).

Dijital beceri düzeyleri incelendiğinde, 65 yaş ve üzeri bireylerin dosya aktarımı, mobil uygulama yükleme veya cihaz ayarı değiştirme gibi temel dijital becerilere sahip olma oranlarının %10'un altında seyrettiği görülmüştür. Daha ileri düzey yazılım becerileri (kelime işlemci kullanma, medya düzenleme, programlama vb.) neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu durum, literatürde tanımlanan ikinci düzey dijital bölünmeyle örtüşmektedir (van Deursen & van Dijk, 2011).

Cinsiyet ve eğitim durumu gibi sosyodemografik değişkenler incelendiğinde ise, erkeklerin kadınlara göre daha çok dijital beceriye sahip olduğu, eğitim seviyesi yükseldikçe dijital becerilerin anlamlı ölçüde arttığı gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi ile dijital beceriler arasındaki tüm Ki-kare testleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p<0,05$) ve bu da dijital bölünmenin sadece yaş değil, eğitimsel ve toplumsal yapılarla da derinleştiğini göstermektedir (Niehaves & Plattfaut, 2014). Bu bulgular, Türkiye'deki mevcut literatürle de örtüşmektedir. Örneğin, Görgün Baran ve Erdem (2017), yaşlı bireylerin internet teknolojilerine erişimlerinin belirli düzeyde olduğunu, ancak kullanım pratiklerinin sınırlı kaldığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Tekedere ve Arpacı'nın (2016) çalışmasında yaşlı bireylerin dijital araçlara sahip olmalarına rağmen bu araçları aktif ve üretken biçimde kullanma konusunda istekli olmadıkları tespit edilmiştir. Açıkıdilli ve arkadaşları (2018) ise yaşlı kadınların dijital teknolojilere yönelik tutumlarında sosyal medya kullanımı ile tüketici davranışları arasında ilişki olduğunu saptamıştır. Bu çalışmalarda da görüldüğü üzere, dijital becerilerin geliştirilmesi bireylerin teknolojiye olan güvenini ve kullanım motivasyonunu doğrudan etkilemektedir.

Öte yandan, bu çalışmada elde edilen bazı bulgular, daha önceki Türkçe literatürle kısmen çelişmektedir. Örneğin, Görgün Baran ve Öztekin (2020)'in 60–74 yaş grubunda dijital becerilerin büyük ölçüde gelişmiş olduğunu belirten çalışmasının

aksine, bu çalışmada 65 yaş ve üzeri bireylerin hem temel hem ileri dijital becerilerde oldukça düşük düzeyde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu fark, örneklem grubunun daha ileri yaş aralığını kapsamasından ve kullanılan verinin temsil gücünden kaynaklanıyor olabilir.

E-ticaret ve dijital kamu hizmetlerinden faydalanma gibi dijital fayda boyutları ise çok düşük seviyededir. Örneğin, 65 yaş ve üzeri bireylerin %84,8’i internetten hiç alışveriş yapmadığını belirtmiştir. Bu bulgu, literatürde vurgulanan üçüncü düzey dijital bölünme ile uyumludur; yaşlı bireyler teknolojiye fayda sağlamada ciddi anlamda geri kalmaktadır (van Dijk, 2013).

Bu çalışmanın sonuçları, yaşlı bireylerin dijital dünyaya entegrasyonunun teşvik edilmesi için politikalar geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dijital eğitim programları, yaşlılara yönelik sadeleştirilmiş teknolojik arayüzler ve kuşaklararası dijital dayanışma mekanizmaları, bu bölünmenin azaltılmasında etkili olabilir. Yaşlı bireylerin dijital ortamlara dahil olması, yalnızca bireysel yaşam kalitelerini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda kamusal hizmetlere erişim, sosyal katılım ve dijital kapsayıcılık açısından da toplumsal dönüşümü destekleyecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/References

- Açıkdilli, G., Atalay, K. D., Işın, F. B., & Cıdam, E. (2018). Yaşlı pazarının sosyal medya kullanımlarının satın alma davranışları üzerindeki etkisinin teknoloji kabul modeli kapsamında incelenmesi: 55 yaş üstü kadınlara yönelik bir çalışma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 317-336.
- Ağaoğlu, E., Önen, N., & Tokatlı, P. (2020). Yaşlıların dijital teknoloji eğitimleriyle ilişkilene biçimleri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaşlılar ve Gençler Bilgi Erişim Merkezi örneği. İçinde Y. Özdemir & M. Fiğan (Ed.), *Dijital kültür, dijital eşitsizlik ve yaşlanma*. Ankara: Alternatif Bilişim Derneği.
- Akyazı, A. (2018). Dijitalleşen ticaret: yaşlı dostu e-ticaret siteleri üzerine bir araştırma. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(4), 602-614.
- Alkan, Ö., & Ünver, Ş. (2020). Türkiye’de e-devlet hizmetlerinin kullanımını etkileyen faktörlerin analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(4), 1431-1453. <https://doi.org/10.16951/atauniiibd.757571>
- Anıl, B., & Köksal, E. (2016). Türkiye’de interneti kimler, ne için kullanıyor?. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(1), 1-13. <https://doi.org/10.14780/iibd.61602>
- Arıcıgil Çılan, Ç., & Kuzu, S. (2013). Kişisel e-ticaret uygulamalarının kategorik veri analizi yöntemleri ile değerlendirilmesi. *Alphanumeric Journal*, 1(1), 27-32.

- Atakışi, B., & Orhan, Ş. F. (2020). Orta yaş ve üstü yetişkinlerin günlük yaşamda internet kullanma durumlarının incelenmesi. *Yıldız Journal of Educational Research*, 5(1), 1-26.
- Ay, S., & Kılıç, T. (2023). Coğrafi Dijital Uçurum: Türkiye’de dijital dönüşümün kentsel-kırsal bölgesel ve cinsiyet eşitsizlikleri. *Journal of Geography*, 46, 111-122. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2023-1169477>
- Baştürk Akça, E., & Kaya, B. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden dijital bölünme ve farklı yaklaşımlar. *Intermedia International e-Journal*, 3(5), 301-319.
- Binark, M., Arun, Ö., Özsoy, D., Kandemir, B., Şahinkaya, G. (2020). *Covid-19 sürecinde yaşlıların enformasyon arayışı ve enformasyon değerlendirmesi: TÜBİTAK SOBAG 120k613 no’lu araştırma projesi*. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.
- Chopik, W. J., Edelstein, R. S., & Grimm, K. J. (2017). Longitudinal changes in attachment orientation over a 59-year period. *J Pers Soc Psychol*, 116(4), 598-611. <https://doi.org/10.1037/pspp0000167>
- Cooper, J. (2006). The digital divide: the special case of gender. *Journal of Computer Assisted learning* 22(5), 320-334. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2006.00185.x>
- Coşkun, A., & Bülbül, H. (2019). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanımının veri madenciliği teknikleri ile analizi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 12(2), 1-17.
- Davari, S., Choudrie, J., & Pheeraphuttrangkoon, S. (2020). The digital divide and older adult population adoption, use and diffusion of mobile phones: A quantitative study. *Information Systems Frontiers*, 22, 673-695. <https://doi.org/10.1007/s10796-018-9875-2>
- Demir, O. (2018). E-devlet kullanımına etki eden faktörler ve vatandaşların e - devlet algısı. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 1-25. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8539.2018.4.1.01>
- Demir Erbil, D., & Hazer, O. (2021). Kuşaklararası dayanışma açısından yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimleri üzerine nitel bir çalışma. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 271-297. <https://doi.org/10.1616/basbed.vi.897599>
- DiMaggio, P., & Hargittai, E. (2001). From the ‘digital divide to digital in equality’: Studying internet use as penetration increases. Princeton University Center for Arts and Cultural Policy Studies, Working Paper Series, 15.
- Görgün Baran, A., & Erdem, A. (2017). Bilgi toplumunda dijital bölünme: Bilişim ve iletişim teknolojileri kullanım yetenekleri üzerinden bir tartışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 1505-1518.
- Görgün Baran, A. ve Öztekin Alpaydın, M. (2020). A qualitative study on skills of elders to use digital technology products from digital divide perspective. *Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 13(2), 107-122.
- Hargittai, E. (2010). Digital na(t)ives? Variation in internet skills and uses among members of the “net generation”. *Sociological Inquiry*, 80(1), 92-113. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.2009.00317.x>
- Helsper, E. J. (2010). Gendered internet use across generations and life stages. *Communication Research*, 37(3), 352-374.
- Helsper, E. J., & Reisdorf, B. C. (2017). The emergence of a “digital underclass” in Great Britain and Sweden Changing reasons for digital exclusion. *New Media & Society*, 19(8), 1253-1270. <https://doi.org/10.1177/1461444816634676>
- İştar Işıklı, E. (2024). Dijitalleşme sürecinde yaşlı bireylerin karşılaştığı zorluklar ve çözüm önerileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(92), 1773-1788. <https://doi.org/10.17755/esosder.1537052>
- Kalınkara, V., Tunç, G. I., & Demir, A. (2016). Yaşlıların geronteknolojik ürünleri kabule yönelik tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 9(2), 1-9.

- Kampfen, F., & Maurer, J. (2018). Does education help “old dogs” learn “new tricks”? The lasting impact of early-life education on technology use among older adults. *Research Policy*, 47(6), 1125-1138.
- König, R., Seifert, A., & Doh, M. (2018). Internet use among older Europeans: An analysis based on SHARE data. *Universal Access in the Information Society*, 17(3), 621–633.
- Li Y, Liu C, Sun J, Zhang J, Li X, & Zhang Z. (2024). The digital divide and cognitive disparities among older adults: community-based cohort study in China. *J Med Internet Res.*, 26, e59684. <https://10.2196/59684>.
- Macedo, I. M. (2017). Predicting the acceptance and use of information and communication technology by older adults: An empirical examination of the revised UTAUT2 model. *Computers in Human Behavior*, 75, 935–948.
- Millward, P. (2003). The ‘grey digital divide’: Perception, exclusion and barriers of access to the Internet for older people. *First Monday*, 8(7). <https://doi.org/10.5210/fm.v8i7.1066>
- Mossberger, K., Tolbert, C. J., & Stansbury, M. (2004). Virtual inequality: Beyond the digital divide. *Online Information Review* 28(4). <https://10.1108/14684520410553886>
- Niehaves, B., & Plattfaut, R. (2014). Internet adoption by the elderly: Employing IS technology acceptance theories for understanding the age-related digital divide. *European Journal of Information Systems*, 23, 708–726.
- Nimrod, G. (2018). Technophobia among older Internet users. *Educational Gerontology*, 44(2–3), 148–162.
- Öztürk, A. (2005). Türkiye’de dijital eşitsizlik: Tübitak-Bilten anketleri üzerine bir değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24, 111-132.
- Paul, G., & Stegbauer, C. (2005). Is the digital divide between young and elderly people increasing? *First Monday*, 10(10). <https://doi.org/10.5210/fm.v10i10.1286>
- Reddick, A., Boucher, A., & Groseilliers, C. (2000). The dual digital divide: The information highway in Canada. Ottawa: Public Interest Advocacy Centre.
- Schehl, B., Leukel, J., & Sugumaran, V. (2019). Understanding differentiated internet use in older adults: A study of informational, social, and instrumental online activities. *Computers in Human Behavior*, 97, 222-230.
- Selim, S., & Balyaner, İ. (2017). Türkiye’de hanehalkının sahip olduğu bilişim teknolojileri ürünleri sayısını belirleyen faktörlerin araştırılması: Bir sayma veri modeli. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 428-454.
- Tekedere, H., & Arpacı, F. (2016). Orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medyaya yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 377–392.
- van Deursen, A. J. A. M., & van Dijk, J. A. G. M. (2011). Internet skills and the digital divide. *New Media & Society*, 13(6), 893–911. <https://doi.org/10.1177/1461444810386774>
- van Dijk, J. A. G. M. (2013). A theory of the digital divide. In M. Ragnedda & G. W. Muschert (Eds.), *The digital divide: The internet and social inequality in international perspective* (pp.29–51). Routledge.
- Xie, B. (2011). Experimenting on the impact of learning methods and information presentation channels on older adults’ e-health literacy. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(9), 1797–1807.
- Yıldırım Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası iletişim açısından yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı: İleri yaş grubu üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi / Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 44, 19-31. <https://doi.org/10.17064/iüifhd.85167>